КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА
СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

трећи циклус образовања

Програм А и Програм Б
1–4. разред

1. НАМЕНА И ПОЛАЗНА НАЧЕЛА КРИТЕРИЈУМА

Ови критеријуми су намењени оцењивању писмених задатака (састава) из предмета Српски као нематерњи језик у средњој школи, за ученике који наставу похађају по Програму А и Програму Б, у сва четири разреда.

Писано изражавање вреднује се у складу са циљевима, исходима, садржајима, језичким нивоом и постепеношћу усвајања предвиђеним Планом и програмом за предмет Српски као нематерњи језик.

Посебно се уважава разлика између Програма А и Програма Б. Програм А је намењен ученицима на основном нивоу знања српског језика, док је Програм Б намењен ученицима који достижу средњи и напредни ниво. Због тога исти критеријум не сме имати потпуно исте језичке захтеве за оба програма.

Основно начело је: ученик се оцењује према ономе што је до тренутка писмене провере имао прилику да учи, увежбава и примењује, а не према целокупном граматичком систему српског језика.

Принцип „прво научено, онда оцењивано“

Програм наглашава да се језичка грађа постепено проширује и усложњава, да је кумулативна и да се нови елементи надовезују на претходно усвојене. Познавање граматике процењује се на основу употребе у контексту.

Категорија	Третман	Пример
1. Обрађено и увежбано	Грешка се рачуна као језичка/граматичка грешка ако је ученик до дана провере имао прилику да садржај усвоји и примени.	После обраде перфекта ученик погрешно гради перфекат. Нпр. Милан је учила математику.
2. Није још обрађено	Грешка се не користи за снижавање оцене. Може се исправити као повратна информација.	Ако конкретна падежна конструкција још није обрађена, „Видела сам Милан“ не сме бити кажњено због неправилно употребљеног падежа, ако падеж није претходно обрађен и увежбан са ученицима.
3. Понављање/утврђивање	Оцењује се када је садржај у текућем плану поновљен, увежбан или постављен као предуслов конкретног исхода.	После планираног понављања презента, перфекта и футура I њихова употреба може бити предмет оцењивања.

2. ПРАВНИ И ПРОГРАМСКИ ОСНОВ

Критеријуми су израђени на основу важећег Правилника о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 10/2024), Програма наставе и учења за предмет Српски као нематерњи језик за средњу школу и Општих стандарда постигнућа за предмет Српски као нематерњи језик.

Правилник прописује да се оцењивање остварује различитим методама и техникама које наставник бира у складу са критеријумима и прилагођава потребама и развојним специфичностима ученика. Такође је прописано да се јединствени критеријуми утврђују на нивоу стручних већа и да се оцењивање истог предмета у једној школи заснива на истим критеријумима и упоредивим инструментима.

Програм Српског као нематерњег језика посебно наглашава диференцијацију и индивидуализацију, постепено усвајање језичке грађе, функционалну употребу граматике и чињеницу да се на нижем нивоу владања језиком очекују интерференцијске и друге грешке које не треба аутоматски изједначавати са непознавањем градива.

У Програму Б очекује се мања заступљеност грешака и њихово брже исправљање, као и правилно комуницирање савременим стандардним српским језиком. Тематски садржаји су у основи истоветни у оба програма, али се исходи разликују у зависности од језичке компетенције.

3. ПИСМЕНИ ЗАДАЦИ

СТРУКТУРА ОЦЕЊИВАЊА ПИСМЕНОГ ЗАДАТКА

Основна правила

- Тема писменог задатка мора бити повезана са претходно обрађеним тематским, језичким, књижевним и/или комуникативним садржајима.
- Граматичка појава која још није обрађена и увежбана не може бити основ за снижавање оцене.
- Граматичка појава која је обрађена и увежбана, а ученик је не примени правилно у контексту, може бити предмет оцењивања.
- Ученик може да користи речник у штампаном облику приликом израде писменог задатка.
- Код Програма А грешке које не нарушавају разумевање поруке посматрају се са већом толеранцијом.
- Код Програма Б очекује се мања заступљеност грешака и стабилнија употреба стандардног српског језика.
- Оба писма, ћирилица и латиница, дозвољена су за писање, осим ако је конкретним задатком унапред одређено другачије.
- Мешање два писма унутар речи, синтагме или реченице третира се као посебан тип грешке, према правилима из овог документа.

Писмени задатак се вреднује кроз пет области.

Област	Удео	Шта се процењује
1. Садржај и остварење теме	до 25%	Разумевање теме, релевантност, употреба обрађене тематике и лексике, испуњавање задатка, јасно изражена порука/став.
2. Организација и структура	до 20%	Повезаност мисли, редослед, основна структура текста, реченице и пасуси, логички ток.
3. Језик: лексика, граматика и синтакса	до 30%	Употреба усвојене лексике, обрађених граматичких модела, падежа, глаголских облика, реченичних конструкција и разумљивост.
4. Правопис и писмо	до 20%	Обрађена правописна правила, интерпункција, велико слово, негација, доследност писма и посебно правило мешања писама.
5. Уредност и читљивост	до 5%	Читак, прегледан и уредан рукопис; корекције које не нарушавају читљивост.

Претварање процене у коначну оцену

Резултат	Оцена
90–100%	Одличан (5)
75–89%	Врло добар (4)
60–74%	Добар (3)
41–59%	Довољан (2)
0–40%	Недовољан (1)

Пондерисани резултат је основа за упоредиво оцењивање, али не поништава посебна правила овог критеријума. Нарочито се примењују правила о промашеној теми, преписивању и мешању писама.

Шта не би требало радити при оцењивању

- Не би требало казнити граматичку конструкцију која још није обрађена и увежбана.
- Не би требало третирати грешку у неусвојеном садржају као доказ општег непознавања језика.
- Не би требало примењивати исти праг граматичке исправности као код матерњег језика (односи се на А програм).

- Не би требало снижавати оцену зато што ученик није употребио сложенију конструкцију која није услов за задату тему и ниво.
- Не би требало оправдавати мешање ћирилице и латинице чињеницом да ученик „зна оба писма“. Оба писма су дозвољена, али у једном исказу морају бити употребљена доследно без изузетка.

ПРОГРАМ А – ПОСЕБНИ КРИТЕРИЈУМИ

Програм А је намењен ученицима који српски усвајају на основном нивоу стандарда. У писменом изражавању приоритет има разумљивост поруке, функционална употреба познате лексике и постепено овладавање обрађеним граматичким моделима.

Садржај и остварење теме

Оцена	Дескриптор
5	Јасно и потпуно одговара на тему; користи познату и обрађену лексику; износи више релевантних информација/идеја; показује разумевање обрађене теме или текста.
4	Углавном потпуно одговара на тему; мањи пропусти или понављања, али је основна порука јасна.
3	Одговара на тему, али једноставно и уопштено; део теме је недовољно развијен.
2	Веома кратак или непотпун одговор; део текста је повезан са темом, али је садржај сиромашан.
1	Промашена тема или рад не пружа смислен одговор.

Организација и структура

Оцена	Дескриптор
5	Мисли су логично повезане; постоји јасан почетак, развој и завршетак.
4	Текст је углавном добро организован; мања понављања или логичке неравнине.
3	Постоји основни редослед мисли, али су везе понекад слабе.
2	Текст је тешко пратити; мисли су слабо повезане.
1	Текст је неорганизован до мере да се не може разумети целина.

Језик: лексика, граматика и синтакса

Оцена	Дескриптор
5	Успешно користи усвојену лексику и обрађене моделе; грешке су ретке или не ометају разумевање.
4	Добро користи већину усвојених модела; више мањих или једна/две израженије грешке у обрађеном садржају, уз јасну поруку.
3	Користи основне обрађене моделе, али често греши; порука је углавном разумљива.
2	Честе грешке у обрађеним садржајима; ограничена лексика; смисао се може реконструисати.
1	Грешке су бројне и у обрађеним садржајима, а исказ је значајно неразумљив.

Правопис и писмо

Оцена	Дескриптор
5	Поштује до тада обрађена правописна правила; изабрано писмо користи доследно без мешања слова ћирилице и латинице.
4	Више мањих правописних грешака или једна израженија у обрађеном правилу; писмо је доследно.
3	Приметан број грешака у обрађеним појавама, али текст је углавном читљив.
2	Честе правописне грешке или нестабилност у више обрађених правила.
1	Озбиљно непознавање писма/правописних основа или примена посебног правила о мешању писама.

Уредност и читљивост

Оцена	Дескриптор
5	Чист, прегледан и читак рад.
4	Уредан и читак рад са мањим корекцијама.

Оцена	Дескриптор
3	Прецртавања/исправке постоје, али је текст читљив.
2	Неуредан или тешко читљив рад.
1	Рад је у већој мери нечитак.

ПРОГРАМ А – ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ КОЈИ СЕ ПОСТЕПЕНО УВОДЕ У ОЦЕЊИВАЊЕ ПО РАЗРЕДИМА

Следећа табела је контролни оквир за наставника. Није замена за оперативни план. Одређени садржај постаје обавезан за оцењивање тек када је у конкретном одељењу заиста обрађен и увежбан.

Разред	Кључни језички садржаји	Примена у писменом задатку
1.	Презент, перфекат, футур I; глаголски вид; неправилна множина; именице женског рода на сугласник; датив у функцији логичког субјекта; вокатив; изрична реченица; директни и индиректни говор.	После обраде и вежбања очекује се правилна употреба тих модела када су функционално потребни теми.
2.	Претходно усвојено и: глаголски вид и творба имперфективних глагола; плуралија тантум; неконгруентни атрибут у Г, И, А и Л; месне и узрочне реченице; предлошко-падежне конструкције; збирне именице.	Грешке у овим појавама улазе у оцену тек након обраде и увежбавања.
3.	Претходно усвојено и: неличне именичке заменице; заменица који; потенцијал; намерне и условне реченице; исказивање времена.	Очекује се примена обрађених модела у темама као што су планови, здравље, школовање, путовања и сл.
4.	Претходно усвојено и: наглашени и ненаглашени облици личних заменица; распоред енклитика; повратни глаголи; допусна реченица, уз понављање раније усвојеног.	Очекује се стабилнија примена већ усвојених модела и већа самосталност у обликовању текста.

Примери примене правила „не кажњава се необрађено“

Ситуација	Оцењивање
„Ја сам видела Милана.“ после обраде перфекта и одговарајуће падежне конструкције.	Правилна употреба се очекује и позитивно вреднује.
„Ја сам видела Милан“, а конкретна падежна конструкција још није обрађена.	Не умањује се оцена због падежа; може се дати корекција.
Погрешна употреба перфекта након обраде и увежбавања перфекта. „Милан је отишла кући.“	Грешка улази у оцену из језика.
Правилна, али још необрађена сложена конструкција.	Не доноси сама по себи додатне бодове.
Погрешна неусвојена конструкција која не нарушава разумевање.	Не третира се као пропуст у савладаном градиву; даје се повратна информација.

Веза теме са обрађеним садржајем

Тема мора бити тако формулисана да ученик може да је оствари помоћу лексике и језичких модела који су већ били предмет наставе. Писмене вежбе у достављеним оперативним плановима управо су везане за обрађене текстове и тематске области као што су спорт, природа, здравље, путовања, градско окружење, медији и слично.

ПРОГРАМ Б – ПОСЕБНИ КРИТЕРИЈУМИ

Програм Б подразумева виши ниво језичке компетенције. Очекује се мања заступљеност грешака и њихово брже исправљање, као и правилно комуницирање савременим стандардним српским језиком.

Ипак, и у Програму Б остаје на снази исто начело правичности: ученик се не сме кажњавати за граматичку појаву која у конкретном тренутку није обрађена и увежбана. Виши програмски ниво значи виша очекивања, а не право да се оцењује целокупна граматика без обзира на реализовани план.

Садржај и остварење теме

Оцена	Дескриптор
5	Тема је потпуно и јасно остварена; ученик развија идеју, даје релевантне детаље и образлаже став када тема то захтева.
4	Тема је јасно остварена и развијена; довољно детаља и личног доприноса, уз мање пропусте.
3	Тема је остварена на средњем нивоу; основне информације и једноставно образлагање.
2	Одговор је делимичан и недовољно развијен.
1	Тема је промашена или рад не пружа адекватан одговор.

Организација и структура

Оцена	Дескриптор
5	Јасан ток, логична структура, добро повезане реченице и сврсисходни пасуси.
4	Добро организован и углавном кохерентан текст; мање неравнине.
3	Основна структура постоји, али су везе између делова слабије.
2	Структура је нестабилна и тешко се прати развој идеје.
1	Текст нема препознатљиву и разумљиву целину.

Језик: лексика, граматика и синтакса

Оцена	Дескриптор
5	Разноврсна и тематски примерена лексика; стабилна примена обрађених модела; грешке су спорадичне.
4	Добро влада већином обрађених модела; неколико грешака или пропуста.
3	Правилно користи основне и део сложенијих обрађених модела, али прави приметан број грешака.
2	Честе грешке у обрађеним садржајима; ограниченија лексика и нестабилна синтакса.
1	Велики број грешака у усвојеним садржајима и значајна неразумљивост.

Правопис и писмо

Оцена	Дескриптор
5	Правописно стабилан рад; обрађена правила примењена готово доследно; писмо доследно.
4	Мањи број правописних грешака; углавном доследна примена правила.
3	Приметан број грешака, али рад остаје функционалан.
2	Честе правописне грешке и нестабилност у више обрађених правила.
1	Озбиљно непознавање писма/правописа или примена посебног правила.

Уредност и читљивост

Оцена	Дескриптор
5	Чист, прегледан и читак рад.
4	Уредан и читак рад.
3	Исправке постоје, али не ометају читање.

Оцена	Дескриптор
2	Неуредан или тешко читљив рад.
1	У већој мери нечитак рад.

ПРОГРАМ Б – ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ ПО РАЗРЕДИМА

Овај преглед служи за контролу онога што се може тражити у писменом задатку. Пошто нису достављени оперативни планови за Програм Б, наставник пре сваког задатка проверава који су садржаји до тада стварно реализовани.

Разред	Кључни језички садржаји	Очекује се у писаном изражавању
1.	Граматички садржаји из основне школе; презент, перфекат, футур I, императив; глаголски вид; збирни бројеви; бројне именице на -ица; трпни глаголски придев; именице женског рода на сугласник; датив у функцији логичког субјекта; вокатив; пасивне, безличне и обезличене реченице.	Сигурнија примена основних модела и богатији исказ него у А програму, али без захтева за необрађеним садржајима.
2.	Проширивање глаголског вида; падежни и синтаксички модели, неконгруентни атрибут, плуралија тантум, збирне именице, месне и узрочне реченице и предлошко-падежне конструкције, уз претходно усвојено.	Стабилнија и прецизнија примена падежних и реченичних модела и богатија лексика.
3.	Неличне именичке заменице; футур II; условне реченице; временски односи; односне реченице; неправи објекат у различитим падежима.	Самосталније повезивање више реченица, образлагање и употреба сложенијих конструкција када су обрађене.
4.	Глаголски прилог садашњи и прошли; повратни глаголи; заменица свој; распоред енклитика; приповедачки аорист; глаголске перифразе; допунски предикатив.	Највиши степен самосталности у оквиру програма: сложенији текст, прецизнији избор језичких средстава и стабилна примена обрађених модела.

Разлика између А и Б програма у оцењивању исте теме

Елемент	Програм А	Програм Б
Лексика	Позната и функционална, довољна за разумевање теме.	Шири и прецизнији избор речи; очекује се богатији исказ.
Граматика	Приоритет је успешна употреба обрађених основних модела; већа толеранција на интерференцијске грешке.	Очекује се стабилнија и прецизнија употреба обрађених модела; понављајуће грешке имају већу тежину.
Сложеност	Једноставне и краће реченице могу бити потпуно адекватне.	Очекује се више разноврсних и сложенијих обрађених модела.
Развој теме	Јасно и релевантно развијање теме уз познату лексику.	Развијеније образлагање и повезивање идеја.
Грешке	Грешке које не ометају разумевање имају мању тежину.	Спорадичне грешке су прихватљиве, али се очекује њихово брже смањивање.

ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА ПИСМО, СЛОВА И ПРАВОПИС

Ученик у средњој школи који похађа предмет Српски као нематерњи језик треба да влада ћириличким и латиничким писмом. Оба писма су равноправна за писање писменог задатка.

Избор писма

- Ученик може писати цео рад ћирилицом или цео рад латиницом.
- Наставник може унапред одредити којим писмом се конкретни задатак пише, али то мора бити јасно саопштено.
- Графички истоветна слова која се не могу поуздано разликовати не рачунају се као мешање писама.

Мешање ћириличних и латиничних слова – посебно правило

Разред	Правило	Последица
1.	Једна изолована грешка може се толерисати.	Без последице.
2.	Очекује се доследно коришћење једног писма.	Две грешке → оцена 4.
		Од три до четири грешке → оцена 3.
		Пет до шест грешака → оцена 2.
		Учестало мешање слова → оцена 1.

Остале типичне грешке у писању

Тип грешке	Како се оцењује
Велико и мало слово	Оцењује се ако је правило претходно обрађено. Основна правописна правила су обрађена у основној школи.
Дијакритички знаци	Појединачне грешке се исправљају и коментаришу. Систематско изостављање у целом раду представља озбиљан правописни недостатак.
Интерпункција	Оцењују се знакови и правила који су до тада обрађени и увежбани.
Негација	Оцењује се након обраде и увежбавања конкретног правила.
Изостављање/мешање слова	Учестало изостављање или замена слова може ограничити оцену због утицаја на писменост и читљивост; појединачна грешка не значи непознавање писма.
Необрађено правописно правило	Не користи се за снижавање оцене; исправља се као повратна информација.

КЛАСИФИКАЦИЈА ГРЕШАКА

Категорија	Пример	Третман
А. Грешка у обрађеном граматичком садржају	Погрешан облик перфекта након обраде перфекта.	Улази у оцену из језика.
Б. Грешка у необрађеном граматичком садржају	Погрешан падеж у конструкцији која још није обрађена.	Не умањује оцену; може се дати корекција.
В. Правописна грешка у обрађеном правилу	Погрешно писање негације након обраде правила.	Улази у оцену из правописа.
Г. Интерференцијска грешка која не омета разумевање	Облик под утицајем матерњег језика, али је порука јасна.	У А програму има мању тежину; у Б програму већу ако се понавља.
Д. Грешка која нарушава разумевање	Није јасно пренета жељена порука.	Значајно утиче на оцену из језика и организације.
Ђ. Грешка у писму	Латинично слово у ћириличној речи.	Примењује се посебно правило из поглавља 8.

Грешка није исто што и незнање

У настави нематерњег језика грешка је очекиван део процеса усвајања језика. Посебно код Програма А ученик који покушава да конструише нову реченицу може направити грешку иако је успешно разумео и остварио комуникативну намеру. Зато се оцена не сме заснивати на механичком броју свих одступања од норме.

Важније је утврдити: да ли је појава била обрађена; да ли је ученик имао прилику да је увежба; да ли је грешка утицала на разумевање; да ли се грешка понавља; и да ли ученик у целини остварује исходе који су предмет провере.

Грешке које не треба дупло кажњавати

- Једна граматичка грешка не треба механички да се третира као више независних крупних грешака.
- Ако је проблем пре свега у непознатој лексици, тежиште оцене треба да буде на лексици, а не на вишеструком кажњавању.
- Једно прецртавање не треба истовремено третирати као озбиљан правописни и озбиљан проблем уредности.
- Систематска појава процењује се по учесталости и утицају на разумевање, а не као бесконачан број казнених поена.

ПОСТУПАК ОЦЕЊИВАЊА

1. Проверити да ли је тема у вези са обрађеним областима и да ли је ученик имао довољно познате лексике и језичких модела.
2. Проверити самосталност рада. Утврђено преписивање/плагирање третира се као неиспуњавање задатка и оцењује се недовољним (1), уз документовање чињеница.
3. Прво проценити садржај, без механичког исправљања сваке грешке.
4. Затим проценити организацију и повезаност текста.
5. Разврстати језичке и правописне грешке на обрађене, необрађене, интерференцијске и оне које нарушавају разумевање.
6. За сваку значајну граматичку грешку проверити у плану/евиденцији да ли је садржај до дана задатка обрађен и увежбан.
7. Проверити посебна правила о писму. Ако је испуњен услов за оцену 1 због мешања писама, коначна оцена је 1.
8. Написати кратку повратну информацију: једна јака страна и један јасан корак за напредовање.
9. Код граничне оцене одлуку образложити нивоом остварености исхода и целином рада, а не само бројем грешака.

Препоручени образац повратне информације

Елемент	Пример
Јака страна	„Тема је добро изабрана и јасно си представио/представила своје искуство.“
Језик	„Добро користиш перфекат и футур I, који су били предмет овог задатка.“
Правопис	„Обрати пажњу на велико слово на почетку реченице и на доследно писање дијакритика.“
Следећи корак	„Следећи пут покушај да повежеш реченице помоћу обрађених везника.“

ОЧЕКИВАЊА У ПИСАНОМ ИЗРАЖАВАЊУ – ПРОГРАМ А, 1–4. РАЗРЕД

Разред	Очекује се	Не треба захтевати пре обраде
1.	Кратак континуиран текст на познату тему; јасне једноставне реченице; позната лексика; примена презента, перфекта и футура I након обраде; основна правописна правила; доследно писмо.	Сложене зависне реченице и напреднији модели који још нису обрађени.
2.	Кратак текст са више повезаних реченица; описивање, препричавање и основни став; примена обрађеног вида, падежних и узрочно-месних конструкција.	Напредне конструкције које нису у програму/плану до дана задатка.
3.	Самосталнији кратак текст; изражавање плана, жеље, услова и времена када су модели обрађени; употреба неличних заменица и потенцијала.	Сложенији модели који нису обрађени.
4.	Највећа самосталност у оквиру А програма; повезивање реченица, јасно образлагање и употреба обрађених заменица, енклитика, повратних глагола и допусних реченица.	Напредне конструкције ван реализованог програма.

Примери тематских модела

Разред	Примери
1.	„Мој разред“, „Мој омиљени спортиста“, „Једном на излету...“, „Како ћу провести викенд“ – само уз обрађену лексику и језичке моделе.
2.	„Моје идеално место за становање“, „Природа у Србији“, „Путовање“, „Интернет и друштвене мреже“ и сл.
3.	„Шта бих волео/волела да радим у животу“, „Здрав живот“, „Путовање и градско окружење“, „Моји планови“ – уз обрађене потенцијалне, условне и временске моделе.
4.	„Међукултуралност“, „Медији и интернет“, „Здравље и стил живота“, „Образовање и будућност“, „Лична документа и биографија“ – у складу са реализованим темама.

ОЧЕКИВАЊА У ПИСАНОМ ИЗРАЖАВАЊУ – ПРОГРАМ Б, 1–4. РАЗРЕД

Стандарди и програмски исходи за Програм Б подразумевају богатији и сложенији исказ у истим тематским областима. На средњем нивоу ученик пише једноставније текстове различитих врста, а на напредном нивоу сложеније текстове различитих врста и жанрова у складу са језичком нормом.

Разред	Очекивање	Напомена
1.	Сигурнија употреба основних глаголских, падежних и реченичних модела; више повезаних реченица и богатија лексика.	Не оцењује се неусвојена напреднија конструкција.
2.	Развијенији опис, препричавање и образлагање; прецизнија употреба падежа, вида и зависних реченица када су обрађени.	Очекује се мања учесталост грешака него у А програму.
3.	Сложеније повезивање идеја; употреба потенцијала, условних, временских и односних реченица у функцији теме.	Процењује се и функционална употреба сложенијих модела.
4.	Највиши степен самосталности у оквиру предмета: сложенији текст, прецизнија лексика, разноврсније конструкције и сигурнија правописна норма.	И даље се оцењује као нематерњи језик и у односу на програмске исходе.

Заједничке тематске области

Област	Могући тип задатка
Породица и људи у окружењу	опис, лично искуство, поређење, решавање ситуације
Живот у кући	опис, предности и недостаци, идеалан простор
Храна и пиће	навике, здравље, традиција
Одећа и обућа	мода, избор, куповина
Здравље	лично искуство, савет, предности/ограничења
Образовање	школа, учење, будуће школовање, струка
Природа	опис, проблем, очување природе
Спорт и игре	лични став, искуство, изазови
Куповина	свакодневна куповина, куповина путем интернета
Насеља, саобраћај и јавни објекти	путовање, живот у граду, административна ситуација
Култура, уметност и медији	културни догађај, медији, интернет, друштвене мреже
Комуникативни модели	савет, слагање/неслагање, убеђивање, вредновање и образлагање

САЖЕТИ КРИТЕРИЈУМ ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ПИСМЕНОГ ЗАДАТКА ЗА ПРАКТИЧНУ УПОТРЕБУ

Ова страна може се користити као брзи подсетник током исправљања.

Област	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**
Садржај	Потпуно остварена тема	Углавном остварена тема	Основно је остварено (према процени професора)		Промашена/без смисленог одговора
Организација	Јасно и логично	Добро повезано	Основна повезаност	Слабо повезано	Неразумљива целина
Језик	Сигурна примена	Добра примена уз два до три одступања	Приметне грешке: више од три непримењена обрађена граматичка правила (према процени професора)		Неуспешна комуникација
Правопис	Готово без грешака	Две до три правописне грешке	Приметан број грешака (према процени професора)		Озбиљно непознавање/посебно правило
Писмо	Једна изолована грешка	2 грешке	3-4 грешке	5-6 грешака	Учестало мешање слова
Уредност	Читко и уредно	Уредно	Прихватљиво	Тешко читљиво	Нечитко

„Не оцењује се оно што ученик још није имао прилику да научи; оцењује се оно што је према реализованом плану имао прилику да усвоји и примени.“

4. КОНТРОЛНИ ЗАДАТАК

Контролни задатак је писана провера постигнућа која може обухватити језик, разумевање и примену обрађених текстова и садржаје језичке културе, у зависности од тога шта је било предмет наставе у конкретној програмској целини.

Сваки контролни задатак мора да садржи три нивоа задатака: основни, средњи и напредни. Нивои се односе на сложеност мисаоног и језичког захтева, а не на то да ли је нека граматичка појава „лакша“ или „тежа“ сама по себи.

Ниво	Шта се проверава	Типични облици задатака	Удео у бодовима
Основни	Препознавање, разумевање и основна примена усвојеног садржаја.	Заокруживање; повезивање; допуњавање; препознавање облика; кратак одговор; избор одговарајуће речи/облика.	40%
Средњи	Самостална примена обрађеног знања у познатом или благо измењеном контексту.	Конструисање реченице; исправљање грешке; примена граматичког модела; разумевање текста; трансформација; примена лексике у контексту.	40%
Напредни	Примена усвојеног знања у новом, али разумљивом контексту; повезивање више усвојених елемената; самостално решавање комуникативног или језичког проблема.	Избор најпогоднијег језичког средства; трансформација у новом контексту; повезивање више модела; кратак функционални одговор; решавање ситуације; образлагање.	20%

Препоручена расподела је 40% основни, 40% средњи и 20% напредни ниво. Наставник може број и врсту задатака прилагодити конкретној наставној целини, али мора задржати сва три нивоа и јасну могућност да ученик покаже различит степен постигнућа.

Основни ниво

Основни ниво проверава да ли ученик препознаје и разуме усвојени садржај и уме да примени најједноставнији модел у непосредном контексту. Он не сме бити сведен искључиво на механичко памћење.

- Препознаје презент, перфекат, футур I или други до тада обрађени облик.
- Допуњује реченицу одговарајућим познатим обликом.
- Препознаје значење речи из обрађене тематске области.
- Повезује питање и одговарајући одговор.
- Издваја тачну информацију из кратког обрађеног или језички приступачног текста.
- Примењује основни језички модел у једноставној реченици.

Средњи ниво

Средњи ниво проверава да ли ученик уме да самостално примени научено у ситуацији која није потпуно идентична примеру са часа.

- Самостално гради реченицу на основу задате комуникативне намере.
- Бира одговарајући глаголски или падежни облик у контексту.
- Примењује обрађену лексику у новом примеру.
- Исправља типичну грешку у обрађеном језичком моделу.
- Повезује две или више информација из текста.
- Мења реченицу из једног обрађеног облика у други.
- Одговара кратким, али самостално формулисаним одговором.

Напредни ниво

Напредни ниво не значи „необрађено“ нити „граматика изнад програма“. То је самостална и функционална примена већ усвојеног знања у новом контексту.

- Ученик комбинује више већ обрађених језичких модела у једном задатку.
- Бира најпогоднији израз у зависности од комуникативне ситуације.
- Решава задатак у коме није понуђен модел реченице.
- Изводи закључак на основу више података из обрађеног текста.
- Формулише кратак функционални одговор у складу са задатом ситуацијом.
- Примењује усвојено правило у новом примеру који није дословно вежбан на часу.

БОДОВАЊЕ И ОЦЕНА

Проценат остварених бодова	Оцена	Ниво остварености
90–100%	5 – одличан	Висок ниво усвојености и функционалне примене; успешно решава задатке на свим нивоима.
75–89%	4 – врло добар	Врло добра усвојеност; успешно решава основни и средњи ниво и значајан део напредног нивоа.
60–74%	3 – добар	Стабилно основно знање и делимично успешна примена на средњем нивоу.
41–59%	2 – довољан	Ученик показује основну усвојеност садржаја и може да реши део задатака основног нивоа, уз ограничену примену.
0–40%	1 – недовољан	Није достигнут минимални ниво остварености исхода за позитивну оцену.

Пример расподеле од 100 бодова

Ниво	Бодови	Пример
Основни	40	8 задатака × 5 бодова или друга одговарајућа комбинација.
Средњи	40	4–6 задатака различите сложености, у зависности од наставне целине.
Напредни	20	1–3 сложенија функционална задатка који захтевају самосталну примену.

Шта не би требало да буде критеријум за доделу бодова

- Не би требало бодовати граматичка појава која није обрађена.
- Не би требало ученика кажњавати за решење које је језички другачије од очекиваног ако је исправно и показује исти исход.
- Не би требало исти пропуст кажњавати више пута у истом задатку ако је реч о једној језичкој појави.
- Не би требало напредни задатак заснивати на новом граматичком правилу.
- Не би требало ученика Програма А вредновати по истом степену језичке сложености као ученика Програма Б.
- Не би требало код питања отвореног типа захтевати дословно исти одговор ако више формулација показује исти ниво остварености исхода.

5. ПРОГРАМ А И ПРОГРАМ Б – РАЗЛИКА У ЗАХТЕВИМА

Три нивоа задатака морају постојати у оба програма, али се садржај и језичка сложеност тих нивоа прилагођавају програму.

Ниво	Програм А	Програм Б
Основни	Препознавање и основна примена познате лексике и језичких модела; непосредан и јасно постављен контекст.	Сигурна примена усвојених модела; шири лексички фонд и мања зависност од понуђеног модела.
Средњи	Самостална примена у познатој или благо измењеној ситуацији; једноставне повезане реченице.	Самосталнија примена, сложеније реченице и прецизнији избор језичких средстава када су обрађени.
Напредни	Комбиновање више усвојених основних модела у новој, али приступачној ситуацији; приоритет је успешна комуникација.	Функционална и прецизнија примена више усвојених модела; сложенији контекст, образлагање и самостално бирање језичких средстава.

Разлика између програма не значи да је напредни задатак у Програму Б нужно граматички „тежи“. Он је пре свега сложенији у погледу самосталности, избора језичког средства, повезивања информација и функционалне употребе језика.

Програм А – основни принцип

Приоритет су разумљивост, употреба познате лексике и успешно примењивање обрађених језичких модела. У задацима отвореног типа прихватају се једноставније реченице ако успешно остварују постављени исход.

Програм Б – основни принцип

Очекује се стабилнија употреба стандардног српског језика, богатији лексички фонд, већа самосталност и способност повезивања више информација и језичких модела. Грешке које не ометају комуникацију и даље су могуће, али се очекује њихова мања учесталост.

Заједничко правило за оба програма

Ни у једном програму се не оцењује оно што ученик није имао прилику да научи. Ако је, на пример, у првом разреду Програма А обрађен перфекат, његова правилна употреба може бити предмет провере. Ако конкретна падежна конструкција још није обрађена, њена неправилна употреба не може бити разлог за губитак бодова.

У Програму Б исто правило остаје на снази. Виши ниво програма подиже очекивања, али не укида принцип постепеног усвајања језичке грађе.

5. УСМЕНО ОЦЕЊИВАЊЕ

Усмена оцена из Српског као нематерњег језика првенствено се добија у примени српског језика у разговору. Програм наглашава да се говорење најчешће реализује у дијалошкој форми и да подразумева разумевање саговорника, брзину и правовремену реакцију. Зато се усмена провера организује тако да ученик не буде само испитиван, већ да комуницира.

Усмена провера може бити индивидуална са наставником, у пару са другим учеником или у малој групи. У свим облицима наставник мора имати јасан критеријум за индивидуално постигнуће сваког ученика.

8.1. Шта се оцењује у дијалогу

Област	Удео	Шта се процењује
1. Комуникативна успешност	30%	Да ли ученик разуме ситуацију, преноси основну поруку, одговара на питање и постиже циљ разговора.
2. Дијалошка интеракција	25%	Да ли слуша саговорника, реагује на његов исказ, поставља питања, тражи појашњење, наставља разговор и не остаје само на наученим репликама.
3. Лексика и функционални изрази	20%	Употреба познате и тематски одговарајуће лексике; поздрављање, молба, захвалност, извињење, савет, договор, неслагање и други обрађени модели.
4. Граматика и разумљивост	15%	Примена обрађених граматичких модела; разумљивост исказа; учесталост и тежина грешака.
5. Изговор, интонација и течност	10%	Разговетност, прихватљив изговор, основна интонација, темпо и способност наставка разговора без дугих блокада.

Комуникативна успешност и интеракција имају највећу тежину јер је циљ усменог оцењивања функционална употреба језика. Граматичка исправност је важна, али не сме потиснути комуникативну функцију предмета.

Нивои усмене комуникације

Ниво	Очекивано понашање ученика
Основни	Разуме кратко питање; даје кратак одговор; поставља основна питања; користи познате формуле и једноставне реченице; уз мању помоћ наставника наставља минимални дијалог.
Средњи	Самостално започиње и води краћи разговор о познатој теми; поставља потпитања; реагује на одговор саговорника; користи одговарајуће форме учтивости; може да објасни потребу, став, план или проблем једноставним средствима.
Напредни	Равноправно учествује у разговору; спонтано реагује; поставља сложенија питања; образлаже став; тражи појашњење; прилагођава израз ситуацији; може да одржи разговор без сталне помоћи наставника.

ДЕСКРИПТОРИ ЗА УСМЕНУ ОЦЕНУ

Оцена	Дескриптор
5 – одличан	Ученик самостално и функционално учествује у дијалогу. Разуме саговорника и адекватно реагује. Поставља питања, одговара, наставља разговор и самостално покреће тему у оквиру познатих области. Користи одговарајућу лексику и већину обрађених граматичких модела. Грешке су спорадичне и не ометају комуникацију.
4 – врло добар	Ученик самостално учествује у разговору и углавном успешно остварује комуникативни циљ. Поставља и одговара на питања, реагује на саговорника и користи одговарајуће језичке моделе. Има мањи број грешака или му је повремено потребно појашњење, али комуникација тече без већих тешкоћа.
3 – добар	Ученик може да води краћи разговор о познатој теми, али је зависнији од питања и подстицаја наставника. Углавном разуме саговорника и даје смислене одговоре, али прави више грешака и користи ограниченију лексику. Порука је углавном јасна.
2 – довољан	Ученик може да одговори на једноставна питања и користи основне познате изразе, али тешко самостално одржава разговор. Често му је потребно понављање, успоравање или усмеравање. Грешке су честе, али се основна порука у познатим ситуацијама може разумети.
1 – недовољан	Ученик не успева да оствари ни основну комуникацију у познатој ситуацији, не разуме основна питања или не може да одговори ни уз разумну помоћ наставника. Не показује функционалну употребу основних усвојених језичких модела.

Оцена 1 не сме бити додељена само зато што ученик говори са великим бројем граматичких грешака. Кључно је да ли ученик може да оствари основну комуникацију. Ако је комуникација успешна упркос грешкама, ученик се оцењује према нивоу остварености, а не према броју грешака.

Посебно правило о помоћи наставника

Помоћ наставника није иста на свим нивоима. На основном нивоу наставник може да понови или поједностави питање и понуди комуникативни подстицај. На средњем нивоу помоћ треба да буде минимална. На напредном нивоу ученик треба да покаже да може да води разговор без сталног усмеравања.

Ако наставник мора више пута да преводи питање на матерњи језик ученика или да му практично конструише цео одговор, то се не може сматрати самосталним усменим постигнућем.

КОМУНИКАТИВНЕ СИТУАЦИЈЕ ЗА УСМЕНО ОЦЕЊИВАЊЕ

Ситуације се бирају из обрађених тематских области. Не треба тражити разговор о области која није обрађена нити очекивати лексику коју ученик није имао прилику да усвоји.

Област	Пример дијалошке ситуације	Могући језички захтев
Лично представљање	Упознавање новог ученика у одељењу.	Представљање, питања о имену, школи, интересовањима.
Породица	Разговарање са другом о породичним обавезама.	Опис, питање, одговор, договор.
Кућа	Договор са укућанинима о пословима у кући.	Обавеза, предлог, прихватање/одбијање.
Храна и пиће	Разговор са конобаром у ресторану.	Наручивање, питање, молба, захвалност.
Куповина	Дијалог у продавници.	Питање, цена, количина, избор.
Одећа и обућа	Цене и плаћање.	Величина, боја, цена, жеља.
Здравље	Дијалог са лекаром.	Опис стања, трајање, питање, разумевање савета.
Образовање	Разговор са професорима.	Објашњење, молба, договор.
Спорт	Одлазак на спортски догађај.	Предлог, прихватање, одбијање, време и место.
Путовање	Информисање о превозу и цени карата.	Питање, време, место, цена, правац.
Јавне службе	Тражење информације у пошти, банци или општини.	Учтиво обраћање, питање, објашњење потребе.
Посао и занимања	Разговор за посао.	Лично представљање, искуство, способности, питања.
Медији и интернет	Дијалог о коришћењу друштвених мрежа.	Мишљење, слагање/неслагање, образлагање.
Међукултуралност	Дијалог о култури о обичајима.	Поређење, питање, поштовање различитости.

Како се иста ситуација прилагођава Програму А и Б

Ситуација: ресторан	Програм А	Програм Б
Задатак	Наручи јело и пиће; питај за цену; захвали се.	Наручи јело; питај за састојке; затражи измену поруџбине; реагуј ако нешто није доступно; образложи избор.
Очекује се	Кратке и јасне реченице, познате формуле и основна учтивост.	Самосталан дијалог, спонтано реаговање, прецизнија лексика и сложеније обрађене конструкције.
Грешке	Толеришу се грешке које не ометају разумевање.	Очекује се мања учесталост грешака и већа самостална контрола.

6. ИЗВОРИ И ДОКУМЕНТИ НА ОСНОВУ КОЈИХ ЈЕ КРИТЕРИЈУМ ИЗРАЂЕН

10. Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању, „Службени гласник Републике Србије“, број 10/2024.
11. Програм наставе и учења за предмет Српски као нематерњи језик – средња школа: Програм А и Програм Б.
12. Општи стандарди постигнућа за предмет Српски као нематерњи језик за крај првог, другог и трећег циклуса образовања.